

EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 22.7.2014
COM(2014) 477 final

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET,
RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT
REGIONKOMMITTÉN**

En integrerad kulturarvsstrategi för Europa

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET,
RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT
REGIONKOMMITTÉN**

En integrerad kulturarvsstrategi för Europa

1. INLEDNING: KULTURARVET PÅ DEN EUROPEISKA AGENDAN

1.1. En gemensam tillgång, ett gemensamt ansvar

Europas kulturarv, både det materiella och det immateriella, är vår gemensamma rikedom – det är vårt arv från tidigare generationer av européer och utgör det vi lämnar efter oss till dem som ska komma. Det är en oersättlig källa till kunskap och en värdefull resurs för ekonomisk tillväxt, sysselsättning och social sammanhållning. Det berikar livet för hundratals miljoner människor, inspirerar tänkare och konstnärer, och är en drivkraft för våra kulturella och kreativa sektorer. Vårt kulturarv och hur vi bevarar och tillvaratar det spelar en avgörande roll för Europas ställning i världen och för hur attraktivt det är att bosätta sig, arbeta och resa i Europa.

Kulturarvet är en gemensam resurs till nytta för alla. Precis som alla andra resurser av detta slag är denna resurs sårbar för överexploatering och underfinansiering, vilket kan leda till att den försummas, förfaller och i vissa fall glöms bort helt. Att ta hand om kulturarvet är därför vårt gemensamma ansvar. Kulturarvsskyddet är främst en fråga för nationella, regionala och lokala myndigheter. EU spelar dock en viktig roll inom ramen för EU-fördragen och i beaktandet av subsidiaritetsprincipen.

I ingressen till fördraget om Europeiska unionen konstateras det att de undertecknande parterna har ”inspirerats av Europas kulturella, religiösa och humanistiska arv”. Enligt artikel 3.3 ska EU ”sörja för att det europeiska kulturarvet skyddas och utvecklas”. I artikel 167 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) fastställs att unionen ”ska bidra till kulturens utveckling i medlemsstaterna med respekt för dessas nationella och regionala mångfald samtidigt som unionen ska framhäva det gemensamma kulturarvet”. I EUF-fördraget konstateras även att kulturarvet har en särskild betydelse för bevarandet av den kulturella mångfalden och att det finns ett behov av att skydda kulturarvet på den inre marknaden.¹

Sedan den europeiska kulturagendan² antogs 2007 har kulturarvet varit en prioriterad fråga i rådets handlingsplaner för kultur, och framsteg har gjorts i det europeiska samarbetet med hjälp av den öppna samordningsmetoden³. Det politiska intresset på EU-nivå har växt stadigt.

¹ Enligt artikel 36 i EUF-fördraget är det tillåtet med sådana förbud mot eller restriktioner för import, export eller transitering av varor som syftar till att skydda nationella skatter av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde. Direktiv 93/7/EEG om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium antogs på grundval av artikel 114 i EUF-fördraget, för att säkerställa återförandet av kulturföremål som klassas som nationella skatter enligt EUF-fördragets artikel 36. Detta direktiv har nu ersatts med direktiv 2014/60/EU. I rådets förordning (EG) nr 116/2009 av den 18 december 2008 om export av kulturföremål fastställs bestämmelser för att säkerställa att kontrollen av export av kulturföremål vid unionens yttre gränser är enhetlig. I artikel 107.3 d i EUF-fördraget fastställs att stöd för att främja kultur och bevara kulturarvet kan anses som förenligt med den inre marknaden, om sådant stöd inte påverkar handelsvillkoren och konkurrensen inom unionen i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset.

² KOM(2007) 242 slutlig och rådets resolution av den 16 november 2007 om en europeisk kulturagenda

³ ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/european-coop_en.htm

I deklARATIONEN *En Ny Inspiration för Europa*⁴ konstaterade aktörer inom kulturarvssektorn nyligen att ”Europa som politiskt organ behöver erkänna värdet av vårt kulturarv [...]. [...] Kulturarvet visar vad det genom tiderna har betytt att vara europé. Det är ett verkningfullt instrument som ger en känsla av tillhörighet emellan EU:s medborgare.”

Det finns ingen motsättning mellan det nationella ansvaret och de åtgärder som vidtas på EU-nivå. Kulturarvet är alltid både lokalt och europeiskt. Det har formats över tiden, men också över gränser och samhällsgrupper. Kulturarvet består av lokala berättelser som *tillsammans* utgör Europas historia.

Detta meddelande bygger på resultatet av flera års dialog med EU:s ordförandeländer och berörda intressenter⁵. Det är ett svar på rådets uppmaning till kommissionen tidigare i år att ”fortsätta analysen av kulturarvets ekonomiska och sociala påverkan inom EU och bidra till utarbetande av en strategi”⁶. Det ger en överblick över tillgänglig information om kulturarvets ekonomiska och sociala påverkan samt över vilka planer som finns för att förbättra faktaunderlaget (avsnitt 1.2). Vidare granskas de utmaningar och möjligheter som kulturarvssektorn står inför (avsnitt 1.3).

I överensstämmelse med den europeiska kulturagendans mål presenteras i detta meddelande EU:s kulturarvsstrategi för olika politikområden (avsnitt 2). Därefter beskrivs de olika verktyg som finns på EU-nivå för att, som ett komplement till nationella och regionala program, bidra till att skydda och utveckla kulturarvets egna och sociala värde (avsnitt 2.1), stärka dess bidrag till ekonomisk tillväxt och skapande av sysselsättning (avsnitt 2.2) samt utveckla dess potential som ett redskap i EU:s offentliga diplomati (avsnitt 2.3).

Till sist beskrivs de åtgärder som kan vidtas för att stärka det politiska samarbetet på olika nivåer samt ett antal projekt som är under utveckling för att stödja nya modeller för kulturarvsförvaltning (avsnitten 3 och 4).

Det övergripande syftet är att hjälpa medlemsstaterna och berörda intressenter att få ut så mycket som möjligt av det omfattande kulturarvsstöd som de olika EU-instrumenten erbjuder, att utveckla en mer integrerad strategi på nationell nivå och EU-nivå och att ytterst göra Europa till ett laboratorium för kulturarvsbaserad innovation⁷.

1.2. En underskattad tillgång för den ekonomiska tillväxten och sociala sammanhållningen

Kulturarvet har många dimensioner: kulturella, fysiska, digitala, miljörelaterade, mänskliga och sociala. Dess värde – både det egna och det ekonomiska – är en funktion av dessa olika dimensioner och av flödet av relaterade tjänster. Kulturarvets ekonomiska värde har nyligen hamnat i fokus för forskningen⁸, men ännu finns inga heltäckande uppskattningar av hur stort det är.

⁴ ec.europa.eu/debate-future-europe/new-narrative/pdf/declaration_sv.pdf

⁵ Vid utarbetandet av detta meddelande har kommissionen dragit stor nytta av det arbete som reflektionsgruppen *EU och kulturarvet* utfört under en rad på varandra följande EU-ordförandeskap. Arbetet inleddes med Bryggedeklarationen under Belgiens ordförandeskap 2010 (www.culture-dev.eu/pdf/fr/DeclarationofBrugesEN.pdf) och fortsatte under ledning av Litauen och Grekland 2013 respektive 2014. Viktiga bidrag har även kommit från *European Heritage Heads Forum* och *European Heritage Legal Forum*, liksom från *European Heritage Alliance* 3.3.

⁶ Rådets slutsatser om kulturarvet som en strategisk resurs för ett hållbart Europa, antagna den 21 maj 2014: register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=SV&f=ST%209129%202014%20INIT

⁷ ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cultural-heritage_en.htm

⁸ www.eenc.info/news/the-social-and-economic-value-of-cultural-heritage-literature-review

I synnerhet saknas data på EU-nivå, men sektor- och landbaserade studier pekar mot att kulturarvssektorn står för ett väsentligt bidrag till ekonomin. Enligt *European Construction Industry Federation* (europeisk branschorganisation för byggindustrin) utgjorde renoverings- och underhållsarbeten under 2013 hela 27,5 % av den totala omsättningen i Europas byggindustri⁹. I Frankrike genererade kulturarvet 8,1 miljarder euro 2011¹⁰, och brittiska studier har visat att den historiska miljön kan ge hög avkastning på gjorda investeringar. Varje investerat pund genererar upp till 1,60 pund i ny ekonomisk aktivitet under en tioårsperiod¹¹.

Kulturarvet har även en spridningseffekt gentemot andra ekonomiska sektorer. Till exempel uppskattas turismen bidra med 415 miljarder euro till EU:s BNP¹² och 3,4 miljoner företag i turistbranschen står för 15,2 miljoner arbetstillfällen¹³, varav många är direkt eller indirekt kopplade till kulturarvet. Av de turister som besöker EU anger 27 % att kulturarvet är en avgörande faktor när de väljer resmål. 2013 besökte 52 % av EU:s medborgare minst ett historiskt monument eller minst en historisk plats och 37 % besökte ett museum eller galleri i sitt hemland. Dessutom besökte 19 % ett historiskt monument eller en historisk plats i ett annat EU-land¹⁴. På detta sätt kan kulturarvet bidra till att stärka städers och regioners varumärken, och därigenom attrahera talang och turister.

Tekniken bidrar med ekonomiskt värde inom kulturarvssektorn. Digitaliserat kulturellt material kan användas för att förbättra besökarens upplevelser, ta fram utbildningsmaterial, dokumentärer, applikationer för turister och spel.

Kulturarvet har en stor potential när det gäller att främja social sammanhållning och integration genom att ge nytt liv åt bortglömda områden, skapa lokala arbetstillfällen och främja en gemensam förståelse och en känsla av samhörighet. Sektorn erbjuder även viktiga utbildnings- och volontärmöjligheter¹⁵ för både yngre och äldre, och ger tillfällen till dialog mellan olika kulturer och generationer.

För att öka förståelsen för kulturarvets faktiska och potentiella roll i utformningen av politiken är det dock viktigt att få tillgång till bättre systematiska data om dess ekonomiska och sociala påverkan. Projektet **Cultural Heritage Counts for Europe: Towards an European Index for Valuing Cultural Heritage**, som finansieras genom EU:s kulturprogram och lanserades 2013, är tänkt att bidra till detta. Inom projektet kommer en sammanställning och analys att ske av befintliga forskningsresultat och data från hela EU om kulturarvets påverkan på samhället och ekonomin. Resultat väntas till halvårsskiftet 2015. Vad gäller mer generella data på kulturområdet har Eurostat påbörjat ett arbete med att ta fram en regelbunden europeisk statistik, som även det väntas ge resultat under 2015.

⁹ www.fiec.eu/en/library-619/key-figures.aspx

¹⁰ www.economie.gouv.fr/files/03-rapport-igf-igac-culture-economie.pdf

¹¹ hc.english-heritage.org.uk/content/pub/HC-Eng-2010

¹² www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/european_union2014.pdf; ECB:s referensväxelkurs för US-dollar/euro 2013 är 1,3281.

¹³ epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Tourism_industries_-_economic_analysis

¹⁴ Eurobarometern: *Survey on the attitudes of Europeans towards tourism*
ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_328_en.pdf EUROBAROMETER

¹⁵

www.europanostra.org/UPLOADS/FILS/Amsterdam_declaration_as%20adopted%20by%20GA_11062_011.pdf

1.3. En sektor i förändring: Kulturarvet som källa till social innovation för en smart, hållbar och inkluderande tillväxt

Möta utmaningar...

Kulturarvssektorn står inför ett vägval.

De offentliga budgetarna minskar, liksom även deltagandet i traditionella kulturella aktiviteter¹⁶.

Urbanisering, globalisering och teknikutveckling gör den potentiella publiken mer diversifierad.

Höga inflöden av turister har både för- och nackdelar – ökade intäkter men även ett ökat tryck på naturen och den fysiska miljön.

Digitaliseringen och tillgängliggörandet via internet av kulturellt material vänder upp och ner på traditionella modeller, förändrar värdekedjor och ställer krav på nya strategier för vårt kulturella och konstnärliga arv.

Den illegala handeln med kulturföremål är ett fortsatt stort problem som kräver åtgärder på europeisk och internationell nivå.

Den globala uppvärmningen och klimatförändringarna, i synnerhet stigande havsnivåer och ökad förekomst av extremt väder, utgör ett hot mot kulturarvet.

Alla dessa utmaningar behöver hanteras för att ett hållbart europeiskt kulturarv ska kunna säkras.

Kulturarvssektorn måste även anpassa sina förvaltnings- och affärsmodeller och utveckla nya färdigheter genom samarbete med myndigheter, inte inom ramen för isolerade engångssatsningar, utan genom att göra tillvaratagande och bevarande av kulturarvet till en integrerad del i mer omfattande, långsiktiga utvecklingsplaner. Även möjligheten att engagera privata intressenter genom offentlig-privata partnerskap bör utforskas vidare.

Det står klart att många politikområden har en påverkan på kulturarvet, och att kulturarvet i sin tur på olika sätt påverkar andra politikområden. Därför behövs en mer integrerad strategi för att bevara, främja och tillvarata kulturarvet, som tar hänsyn till de många olika sätt på vilka kulturarvet bidrar till de samhälleliga och ekonomiska målen, liksom till hur det påverkar andra politikområden.

... och ta vara på möjligheter

Kulturarvssektorn är redan i färd med att förnya sig för att möta de nya utmaningarna.

Bevarandet blir allt mer inriktat på att bevara och utveckla hela kulturlandskap snarare än isolerade platser, och sätter dessutom allt oftare människan i centrum. Enligt gamla strategier skulle kulturarvet skyddas genom att man isolerade det från det dagliga livet. I de nya strategierna ligger tyngdpunkten i stället på att göra det till en helt integrerad del av lokalsamhället. Platser ges nytt liv och en ny betydelse som känns relevant för moderna behov och problem.

Digitaliseringen och tillgången via internet gör det möjligt att ta del av kulturarvet på helt nya sätt och öppnar upp nya källor till intäkter. E-läromedel främjar en ökad tillgång till kulturellt material i hem, skolor och på universitet och tillåter folk att skapa, återanvända och lägga till värde till olika material, vilket i sin tur ökar värdet av kulturella samlingar.

¹⁶ Särskild Eurobarometer 399 (2013): *Cultural Access and Participation*: ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_399_en.pdf

När kulturarvsplatser blir offentliga rum som genererar både socialt kapital och miljökapital, förvandlas de städer och regioner där de är belägna till drivkrafter i ekonomin, kunskapscentrum, nav för kreativitet och kultur, platser för interaktion mellan olika grupper i samhället och social integration. De genererar kort sagt innovation och bidrar till en smart, hållbar och inkluderande tillväxt, i linje med målen i Europa 2020-strategin.

Även museer och arkiv genomgår en förvandling som bland annat innebär att samlingar digitaliseras, kopplas samman i öppna nätverk och görs tillgängliga för en bredare allmänhet (det är dock fortfarande bara en liten del av kulturarvet som finns i digitaliserad form på internet, främst på grund av de resurser som digitaliseringen kräver, och i viss utsträckning även av upphovsrättsliga skäl¹⁷).

Muséer blir allt mer inriktade på närsamhället. Man utgår från människor och berättelser, och presenterar exempelvis kulturarvsbaserade berättelser där enskilda samhällsmedlemmars personliga erfarenheter vävs samman till en tolkning av viktiga historiska händelser. Publiken tillåts befinna sig på samma nivå som samlingarna, i hjärtat av museets verksamhet. Man räds inte att utforska känsliga och svåra frågor, och tar upp moderna ämnen som känns relevanta för en bredare publik.

Historiska städer, byar och samhällen står inför särskilt svåra utmaningar när de ska bevara den europeiska identitetens många dimensioner och samtidigt skapa en hållbar tillväxt och sysselsättning. De har dock visat att en klok kulturarvsförvaltning kan vara både framgångsrik och hållbar, bland annat genom energieffektiv återanvändning av historiska byggnader och främjande av miljövänlig transport och kulturturism. Tack vare sina attraktiva urbana och naturliga miljöer blir kulturarvsplatser ofta hemvist för kulturella och kreativa kluster. En stor del av Europas kulturarv står vidare att finna i landsbygdsområden och avlägsna regioner, ofta med nära koppling till den naturliga miljön. På dessa platser kan innovativa förvaltningsformer med utgångspunkt i lokalsamhället förbättra den ekonomiska och sociala potentialen betydligt.

2. EN INTEGRERAD KULTURARVSSTRATEGI

Kulturarvet är centralt för den europeiska kulturagendan och utgör en viktig del i samtliga av agendans tre mål:

- *Främja kulturell mångfald och interkulturell dialog* – Kulturarvets egna och samhälleliga värde gör det till en central beståndsdel.
- *Främja kulturen som en drivkraft för kreativitet* – Kulturarvet bidrar genom sin direkta och indirekta ekonomiska potential, inbegripet sin kapacitet att utgöra ett stöd för de kulturella och de kreativa sektorerna samt en inspiration för kreatörer och tänkare.
- *Främja kulturen som ett väsentligt inslag i unionens internationella förbindelser* – Europeisk expertis på kulturarvsområdet är internationellt respekterad.

Det politiska ansvaret för underhåll, restaurering, tillgängliggörande och utnyttjande av kulturarv ligger främst på nationell eller lokal nivå. Kulturarvet berörs dock direkt av flera av EU:s politikområden, däribland kultur, miljö, forskning och innovation, utbildning, regionalpolitik och tullsamarbete.

¹⁷

www.enumerate.eu/fileadmin/ENUMERATE/documents/ENUMERATE-Digitisation-Survey-2014.pdf

Till stöd för den europeiska kulturagendan har en ny generation EU-instrument tagits fram – först ut var programmen *Kreativa Europa* och *Horisont 2020* – som behöver göras mer kända och mobiliseras bättre. EU stöder större gemensamma konserveringsarbeten (till exempel vid Parthenon och kulturarvsplatsen Pompeji)¹⁸, finansierar spetsforskning och deltar i utarbetandet av nya, mer öppna berättelser om Europas kulturarv. Unionen bidrar även till en ökad medvetenhet genom anordnande av prisutdelningar och andra initiativ, ofta i samarbete med civilsamhället.

För att stärka Europas ställning inom konservering, restaurering och tillvaratagande av kulturarvet finns det ett behov av att

- främja moderniseringen av kulturarvssektorn, öka medvetenheten och hitta nya målgrupper,
- ha ett strategiskt förhållningssätt till forskning och innovation, kunskapsutbyte och smart specialisering,
- utnyttja de möjligheter som digitaliseringen erbjuder, för att nå nya målgrupper och engagera i synnerhet unga,
- kartlägga kunskapsbehov och förbättra utbildningen av yrkesverksamma inom kulturarvssektorn samt
- fortsätta att utveckla tolknings- och förvaltningsmodeller som är mer fokuserade på delaktighet och bättre lämpade för det moderna Europa. Detta är tänkt att ske genom ökad delaktighet från den privata sektorn och civilsamhället.

För att nå dessa mål måste den europeiska kulturarvssektorn ges fler möjligheter till mer storskaligt nätverkade och lärande av varandra inom och mellan medlemsstaterna.

2.1. Utveckla kulturarvets egna och sociala värde för att främja den kulturella mångfalden och en interkulturell dialog

Forskning och innovation

Genom att samordna resurser så att den senaste tekniken kan utnyttjas och nya vetenskapliga metoder främjas kan förståelsen för kulturarvet och bevarandet och spridningen av detsamma väsentligen förbättras. EU har inom sitt ramprogram för forskning länge gett stöd åt kulturarvsforskningen och har därigenom främjat utvecklingen av spetskompetens på detta forskningsområde inom EU.

Inom det **sjunde ramprogrammet för forskning och teknisk utveckling** har cirka 100 miljoner euro investerats i projekt kopplade till centrala aspekter av skydd, bevarande och utveckling av kulturarv, som även har varit inriktade på kulturell interaktion, museer, identiteter och språklig mångfald, kulturlandskap och utveckling av särskilda forskningsinfrastrukturer.

Initiativet för gemensam programplanering *Cultural Heritage and Global Change* är ett innovativt och samarbetsorienterat forskningsinitiativ som syftar till att effektivisera och samordna nationella forskningsprogram för att möjliggöra en mer effektiv användning av begränsade ekonomiska resurser, utnyttja synergier och undvika dubbelarbete¹⁹.

¹⁸ Tillsammans med Europa Nostra stöder Europeiska investeringsbanken även skyddandet av de sju mest utsatta kulturarvsplatserna i Europa, som utses årligen: www.europeanostra.org/7-most-endangered

¹⁹ www.jpi-culturalheritage.eu/ och www.heritageportal.eu

Horisont 2020 är EU:s nya ramprogram för forskning och innovation, med en budget på nästan 80 miljarder euro för åren 2014–2020. Det kommer att ytterligare stärka EU:s ställning inom bevarande, restaurering och tillvaratagande av kulturarv, genom att stödja samarbete mellan forskare på ett stort antal områden. Möjligheter till kulturarvsrelaterad forskning och innovation kommer att ges inom ramen för samtliga av programmets tre grundpelare: spetskompetens, industriellt ledarskap och samhällsutmaningar. EU kommer att stödja tillämpning av spetsforskning för att skydda kulturarvet, utveckling av mer inkluderande tolkningar av det förflutna samt nya metoder för informationsspridning och kunskapsutbyte. I den europeiska färdplanen för forskningsinfrastrukturer prioriteras skapandet av en ny europeisk digital forskningsinfrastruktur för konstnärlig utbildning och humaniora (Dariah).²⁰

Insatser på forsknings- och innovationsområdet kommer att utnyttja de tekniska möjligheter som den digitala tidsåldern erbjuder för att titta närmare på hur det europeiska kulturarvet överförs och hur mönstren för identitetsskapande förändras. Även det ibland kontroversiella kulturarv som är kopplat till de europeiska krigen kommer att undersökas, liksom Europas intellektuella bas och kulturella roll i världen samt de omfattande europeiska samlingar som finns i arkiv, på museer och på bibliotek. Vidare genomförs forskning och innovation i syfte att utveckla strategier, metoder och verktyg för att säkra ett dynamiskt och hållbart kulturarv i ett Europa som är allt mer utsatt för klimatförändringar och naturrelaterade risker och katastrofer. Särskild tonvikt kommer att läggas vid konvergerande tekniker och tvärvetenskaplig forskning och innovation för utveckling av metoder, produkter och tjänster inom kulturarvssektorn²¹.

Ett ramverk för EU:s forsknings- och innovationspolitik och en agenda för kulturarvet kommer att lanseras utifrån bidrag från en högnivågrupp som ska titta på innovativa och hållbara investeringar samt innovativ och hållbar finansiering och förvaltning inom kulturarvet. Den kommer att ha ett fleraktörsperspektiv med tonvikt på samhälle och entreprenörskap och tillhandahålla stöd i utformningen av politik på EU-nivå och i medlemsstaterna.

Även *Social Platform on Reflective Societies* (den sociala plattformen för reflekterande samhällen) kommer att föra samman forskare, intressenter och beslutsfattare för att politiska frågor ska kunna hanteras utifrån ett helhetsperspektiv. Plattformen kommer att utgöra ett stöd för kommissionen i dess arbete med att definiera en innovativ och fokuserad forskningsagenda för bland annat kulturarv och kulturella uttryck i Europa²².

Foga samman vårt kulturarv och göra det tillgängligt för en bred publik i den digitala tidsåldern

Digitaliseringen av kulturarvet bidrar till den europeiska kulturagendan genom att öka allmänhetens tillgång till olika former av kulturella och språkliga uttryck. Att digitalisera kulturarvet, göra det tillgängligt via internet och stödja det ekonomiska utnyttjandet av kulturarvet är även åtgärder som går helt i linje med den digitala agendan för Europa. Digitaliseringen öppnar nya möjligheter att få tillgång till kulturarv och nå nya målgrupper, och digitala verktyg som 3D-scanning underlättar bevarandet och restaureringen av kulturföremål och fysiska miljöer.

²⁰ ec.europa.eu/research/infrastructures/pdf/esfri-strategy_report_and_roadmap.pdf

²¹ Rådets beslut 2013/743/EU om inrättande av det särskilda programmet för genomförande av Horisont 2020

²² ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/2102-reflective-9-2014.html

Kulturplattformen **Europeana** (www.europeana.eu) ger nu tillgång till runt 30 miljoner kulturföremål från över 2 500 organisationer. De europeiska kulturinstitutionernas resurser har blivit mer internetanpassade och kan användas fler gånger av en större publik. Europeana bidrar till att utveckla och införa nya standarder och en ökad kompatibilitet på detta område, och tillhandahåller ett utrymme för utbyte av digital sakkunskap kulturarbetare emellan. Plattformen möjliggör för européerna att själva delta i utformningen av sitt kulturarv och bidra med sina egna, personliga upplevelser, t.ex. av viktiga historiska händelser som första världskriget.

Flera utmaningar kvarstår. Det digitala kulturella materialet måste förvaltas, underhållas och bevaras på rätt sätt. Upphovsrätter på internet måste regleras och material göras tillgängligt i maskinläsbart format, enligt öppna standarder, med lägsta möjliga upplösning, maximal kompatibilitet och utförliga metadata.

På EU-nivå har man tagit itu med några av dessa utmaningar genom **direktiv 2003/98/EG om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn**²³. I **rekommendation 2011/711/EU**²⁴ om digitalisering av och tillgång via internet till kulturellt material och digitalt bevarande uppmanas medlemsstaterna vidare att främja tillgången till databaser med upphovsrättsinformation som är sammankopplade på europeisk nivå (t.ex. Arrow) samt att skapa villkor för rättsliga ramar för att understödja licenssystem för en storskalig digitalisering av och gränsöverskridande tillgång till verk som inte längre finns tillgängliga i handeln.

Det finns ett antal EU-projekt som har gjort sällsynt material tillgängligt via internet. **Europeana Regia** har digitaliserat över 1 000 sällsynta och värdefulla handskrifter från medeltiden och renässansen. I andra projekt, t.ex. **Europeana Creative** och **Europeana Space**, har tyngdpunkten lagts på potentialen till kreativ återanvändning av digitalt, kulturellt material.

EU har lyft fram film som ett väsentligt inslag i det europeiska kulturarvet. Parlamentet och rådet har därför rekommenderat medlemsstaterna att systematiskt samla in, bevara och restaurera vårt filmarv och se till att det görs tillgängligt för kulturella ändamål och utbildning²⁵. Kommissionen övervakar tillämpningen av dessa rekommendationer²⁶ och främjar utbyte av goda exempel inom ramen för expertgruppen för film/undergruppen filmarv²⁷. Filmarvet står även i centrum för kommissionens nya meddelande *Europeisk film i den digitala tidsåldern: Att förena kulturell mångfald med konkurrenskraft*²⁸.

Främja samarbete, sprida information, belöna spetskompetens, stödja flaggskeppsinitiativ och hågkomst

Med utgångspunkt i EU:s tidigare kulturprogram kommer det nya programmet **Kreativa Europa** att stödja gränsöverskridande samarbete för att främja kulturarvssektorns modernisering. Det kommer även att stärka civilsamhällets kapacitet att verka över nationsgränserna genom att stödja nätverk och plattformar. Eftersom en av programmets

²³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/98/EG av den 17 november 2003 om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn

²⁴ Kommissionens rekommendation 2011/711/EU av den 27 oktober 2011 om digitalisering av och tillgång via internet till kulturellt material och digitalt bevarande

²⁵ Rekommendation 2005/865/EG om filmarvet och konkurrenskraften i därtill kopplade branscher

²⁶ Rapporter från 2008, 2010 och 2012 finns på webbplatsen ec.europa.eu/digital-agenda/en/protection-film-heritage.

²⁷ ec.europa.eu/digital-agenda/en/cinema-expert-group-subgroup-film-heritage

²⁸ ec.europa.eu/culture/library/reports/com272_en.pdf

främsta prioriteringar är publikutveckling kommer kulturarvssektorn att uppmuntras till att experimentera med nya sätt att nå ut till en bredare publik, bland annat unga och migranter.

Det europeiska kulturarvets rikedom och de insatser som görs för att skydda det förtjänar att synliggöras mer för de europeiska medborgarna. Detta är ett ansvar som främst ligger på nationella och lokala myndigheter, liksom på kulturarvssektorn, men EU bidrar genom ett antal alleuropeiska initiativ.

Varje år i september har över 20 miljoner människor i 50 länder över hela Europa möjlighet att besöka byggnader och platser som annars är stängda för allmänheten och att delta i unika evenemang inom ramen för **europeiska kulturarvsdagarna**. Detta initiativ, som drivs lokalt, stöds gemensamt av kommissionen och Europarådet.

EU bidrar till att sprida information om kulturarvet genom **EU:s kulturarvspris/Europa Nostra-priset** som uppmärksammar föredömliga insatser inom kulturarv. Hittills har 387 platser och projekt tilldelats dessa prestigefyllda utmärkelser.

De **europeiska kulturhuvudstäderna** är ett annat flaggskeppsinitiativ inom kultur som synliggör den höga sociala och ekonomiska avkastning som investeringar i kulturarvet kan erbjuda. Utvärderingar efter vissa kulturhuvudstadsår visar på en avkastning på upp till 8 euro för varje spenderad euro. Utnämningen till europeisk kulturhuvudstad kan även ge en bestående positiv effekt på samhället och ekonomin, i synnerhet om den integreras i en långsiktig kultur- och kreativitetsdriven utvecklingsstrategi (som i Essen, Lille och Genua).

I EU:s insatser läggs särskilt fokus på att bevara minnet av avgörande händelser i den europeiska integrationens historia, i synnerhet sådana tragiska händelser som format inte bara en utan flera europeiska staters historia, t.ex. de som inträffade i samband med världskrigen. Det **europeiska kulturarvsmärket**, från början ett mellanstatligt initiativ, uppmärksammar minnesplatser som symboliserar Europas integration, värderingar och historia. Det är nu ett fullskaligt EU-initiativ, och de första märkena delades ut i april 2014.

Programområdet ”Europeisk hågkomst” inom ramen för programmet **Ett Europa för medborgarna** syftar till att uppmuntra till reflektion över orsakerna till de totalitära regimerna i Europas nutidshistoria. Verksamheten inom ramen för programområdet kan även gälla andra avgörande ögonblick och viktiga hållpunkter i Europas nutidshistoria. Programområdet syftar till att främja tolerans, ömsesidig förståelse, interkulturell dialog och försoning som ett sätt att gå vidare och bygga framtiden.

2.2. Drivkraft för kreativitet och tillväxt: Ett bättre utnyttjande av det europeiska kulturarvets ekonomiska potential

Utnyttja kulturarvets potential för lokal och regional utveckling

EU:s sammanhållnings- och landsbygdsutvecklingspolitik kan fungera som ett verktyg för att främja restaureringen av kulturarv, stödja de kulturella och de kreativa sektorerna och finansiera grund- och vidareutbildning av kulturarbetare.

Åtgärder för bevarande, främjande och förvaltning av kulturarv får för närvarande ett bra stöd inom ramen för de **europeiska struktur- och investeringsfonderna**. Under 2007–2013 avsatte Europeiska regionala utvecklingsfonden 3,2 miljarder euro för skydd och bevarande av kulturarvet, 2,2 miljarder euro för utveckling av kulturell infrastruktur och 553 miljoner euro för kulturella tjänster, som även kom kulturarvet till del.

Under 2014–2020 kommer de europeiska struktur- och investeringsfondernas kulturarvsinvesteringar att på vissa villkor förbli stödberättigade genom direkt finansiering,

men även genom investeringar i stadsförnyelse, hållbar utveckling och stöd till små och medelstora företag.

Investeringar i kultur och kulturarv inom ramen för **Europeiska regionala utvecklingsfonden** bör ingå i integrerade och hållbara ekonomiska utvecklingsstrategier. Fonden kan investera i ett brett spektrum av verksamheter i den offentliga, ideella respektive privata sektorn (i synnerhet små och medelstora företag), så länge dessa investeringar direkt bidrar till att uppfylla fondens mål och överensstämmer med dess investeringsprioriteringar. Investeringar i småskalig kulturell infrastruktur borde som del i en territoriell strategi bidra både till att utveckla inneboende potential och till att främja social integration och en bättre livskvalitet, i synnerhet för marginaliserade befolkningsgrupper, genom att öka tillgången för dessa till kulturella tjänster och rekreationstjänster såväl i städer som på landsbygden.

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling kommer att ge fortsatt stöd till bevarande och uppgradering av kulturarvet på landsbygden (ett område där 1,2 miljarder euro investerades under 2007–2013) och **Europeiska fiskerifonden** kommer att finansiera lokala utvecklingsprojekt som främjar kulturarvet – däribland det marina kulturarvet – i fiskeområden.

Under programperioden 2014-2020 kommer dessutom projekt för stadsförnyelse, inbegripet kulturarvplatser eller kulturplatser att vidare dra nytta av finansieringstekniska mekanismer (det vill säga kapital- och garantilån). En ny expertgrupp för finansieringsinstrument (FI-TAP) håller på att utarbetas för att ersätta policyinitiativet Jessica (*Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*), som tagits fram av Europeiska kommissionen tillsammans med Europeiska investeringsbanken och i samarbete med Europarådets utvecklingsbank.

Främja turismen kring det europeiska kultur- och industriarvet

Kommissionen främjar utvecklingen av en hållbar och ansvarsfull turism av hög kvalitet. I detta ingår produkter kopplade till kulturarvet och industrin. Utöver att stödja Europarådets program för europeiska kulturvägar ger EU stöd åt byggnation och underhåll av europeiska kulturvägar som går genom flera länder, liksom åt insatser för att foga samman dessa inom ramen för en gemensam berättelse. Exempel på det senare är *EU sky route* som ska sätta Europa på den globala astroturismkartan och *Liberation Route Europe* som knyter an till händelserna under åren 1944–1945. Dessa vägar binder ofta samman mindre kända resmål och bidrar därigenom till en diversifiering av turistutbudet och ett minskat tryck på andra orter.

Europa har ett rikt kulturarv under vatten: skeppsvrak och arkeologiska utgrävningsplatser som hamnat under vattenytan till följd av den stigande havsnivån. Detta kulturarv är till stora delar dolt och hotas av den ökande mänskliga verksamheten till havs. Dess ekonomiska potential utnyttjas inte. Kommissionen har lagt fram planer för att göra kartor över dessa platser tillgängliga, skydda dem genom att se till att de inkluderas i fysiska planer, och förverkliga deras potential att attrahera en kustbaserad turistnäring som kan erbjuda möjlighet till tryggare sysselsättning.²⁹

Återuppväcka gammal kunskap och utveckla ny

Ett av kulturarvssektorns största problem är det faktum att traditionell kunskap, bland annat inom hantverk, försvinner i en allt snabbare takt. Den demografiska utvecklingen försvårar

²⁹ COM(2014) 254 om innovation i den blå ekonomin; COM(2013) 133 om fysisk planering i kust- och havsområden.

denna situation ytterligare, och det kan snart komma att råda brist på kvalificerad arbetskraft. På nyare kunskap – inom t.ex. informationsteknologi – är efterfrågan stor, men tillgången ofta begränsad.

Det finns ett behov av att göra de kulturarvsrelaterade yrkena mer attraktiva och se till att det finns fler möjligheter till fortbildning, exempelvis genom att utnyttja de alternativ som erbjuds inom ramen för **Europeiska socialfonden**.

Programmet Erasmus+ bygger vidare på de insatser som gjorts inom ramen för programmet för livslångt lärande och kommer att ge ökade möjligheter till rörlighet i utbildningssyfte och till att hantera bristen på kvalificerad arbetskraft genom att stödja gränsöverskridande partnerskap mellan företag, högskolor och yrkesutbildningar. Kunskapsallianser (för högskolor) och sektoriella kunskapsallianser (för yrkesutbildningar) kan bidra i arbetet med att utforma kursplaner som möter de olika sektorernas nya behov och stärker kopplingen till arbetsmarknaden. Kulturarvssektorn har goda förutsättningar att dra nytta av dessa initiativ.

Även det pågående arbetet med att utveckla kulturarvsrelaterade yrkesprofiler inom ramen för **europiska färdigheter/kompetenser, kvalifikationer och yrken (Esco)** kommer att bidra till en ökad tydlighet vad gäller olika kvalifikationer och underlätta för specialiserad arbetskraft att röra sig fritt över gränserna.

2.3. Kulturarvet i EU:s yttre förbindelser

Kultur är en betydande tillgång i den europeiska offentliga diplomatin – vi delar med oss av våra kulturella värderingar och finansieringsprogram till våra partner och skapar på så sätt förutsättningar för starkare relationer individer och organisationer emellan.

EU och dess medlemsstater deltar aktivt i multilaterala forum och organisationer för kulturarvspolitiska frågor, t.ex. **Europarådet**³⁰ och **Unesco**³¹, och för bilaterala dialoger med tredjeländer och regioner där kulturarvet har en stor betydelse.

Det finns även en ökad medvetenhet inom EU:s utrikespolitik om de risker som kulturarvet utsätts för och om fördelarna med en lämpligt utformad och genomförd kulturarvspolitik som främjar en hållbar utveckling, fredliga relationer och tillväxt som kommer de fattiga tillgodo.

EU har här en möjlighet att bidra med åtgärder som sträcker sig bortom unionens gränser. Det finns en växande global efterfrågan på europeisk kompetens inom kulturarvsområdet³² och många medlemsstater vill gärna dela med sig av sin kunskap om hur kulturarvsplatser kan skyddas och hjälpa partnerländer att utveckla hållbara, lokala strategier.

Utvecklingen av det materiella och immateriella kulturarvet och kampen mot illegal handel är prioriterade områden för **samarbetet mellan EU och Afrika**. Kulturarvsrelaterade frågor diskuteras även på **Asien-Europa-mötet** (Asem) och i de **politiska dialoger** som kommissionen för med strategiska partner som Kina, Indien, Brasilien och de länder som

³⁰ Europarådets *Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society* (Farkonventionen) från 2011 kopplar på ett innovativt sätt det gemensamma europeiska kulturarvet till de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Den innehåller även en definition av kulturarv som har visat sig få stort genomslag.

³¹ I Hangzhou-deklarationen, som antogs vid Unescos internationella kongress *Culture: Key to Sustainable Development* (15–17 maj 2013), ställs krav på att kulturen ska vara en helt integrerad del i alla strategier för hållbar utveckling över hela världen samt på att nationella politiska insatser och program ska höjas till en ny nivå för att säkra skyddet och främjandet av kulturarvet.

³² I slutdeklarationen från det fjärde toppmötet mellan EU och Afrika som ägde rum den 2–3 april 2014 nämns exempelvis samarbete både i kampen mot den illegala handeln med kulturföremål och skydd av nationella arkiv.

omfattas av den europeiska grannskapspolitiken. I **Medelhavsregionen**³³ har EU:s utvecklingsbistånd till kulturarvssektorn under de senaste tre åren överstigit 70 miljoner euro. I Sydösteuropa har Europarådet och kommissionen tillsammans genomfört **Ljubljana-processen**³⁴, med utgångspunkt i premissen att kulturarvsprogram bidrar till stabiliteten i och utvecklingen av demokratiska, fredliga och fria civilsamhällen. Kulturarvsförvaltning är även ett prioriterat område **Kiev-initiativet**³⁵, i vilket länderna i det östliga partnerskapet deltar.

I EU:s framtida utvecklingspolitik kommer insatser inom kulturarvet, mot bakgrund av 2011 års *Agenda för förändring*, att utvärderas utifrån utvecklingspolitikens prioriterade områden, t.ex. att stärka civilsamhällets inflytande på lokal nivå och främja konfliktlösning och de mänskliga rättigheterna.

3. VÄGEN FRAMÅT: ETT STARKARE POLITISKT SAMARBETE PÅ ALLA NIVÅER

Samarbete på EU-nivå kan bidra och bidrar också i betydande omfattning till kulturarvspolitiken och förvaltningen av kulturarvet på nationell och lokal nivå. På grundval av artikel 167 i EUF-fördraget ("framhäva det gemensamma kulturarvet") bygger EU ett ramverk i flera nivåer, för ett stort antal olika aktörer.

Lagstiftande åtgärder inom EU:s kompetensområde har redan vidtagits, exempelvis i form av **direktiv 2014/52/EU om bedömning av inverkan på miljön**, i vilket man nyligen skärpt kravet på medlemsstaterna att bedöma effekterna av vissa offentliga och privata projekt på materiella tillgångar och kulturarvet. Dessutom har stöd till kultur och bevarande av kulturarvet i samband med moderniseringen av det statliga stödet lagts till som en ny stödkategori i den nya **allmänna gruppundantagsförordningen**³⁶. Denna rymmer betydligt större möjligheter för medlemsstaterna att bevilja "bra stöd" till företag utan föregående granskning av kommissionen, oavsett om det rör sig om en investering eller ett driftsstöd.

Rådets nya **handlingsplan för kultur**, som gäller från 2015, öppnar för ett stärkt samarbete mellan medlemsstaterna inom ramen för den **öppna samordningsmetoden**. EU:s kulturministrar enades nyligen³⁷ om att kulturarvet ska vara ett prioriterat område för det framtida arbetet enligt den öppna samordningsmetoden. Bland annat anser man att det är viktigt att förbättra faktaunderlaget i politiken, främja moderniseringen av kulturarvsförvaltningen och utnyttja strukturfonderna och andra EU-program på bästa sätt. Kulturarvet kommer även att vara en del av kommissionens **strukturerade dialog med civilsamhället**.

För att säkra informationsutbytet med medlemsstaterna och civilsamhället och stärka samspelet mellan den nationella politiken och EU-politiken arbetar kommissionen med att förbättra tillgången till information om EU:s politik och programstöd för kulturarvssektorn. Detta sker genom en detaljerad **kartläggning** av relevant verksamhet vid kommissionens alla avdelningar. Kartläggningen kommer att publiceras på internet samtidigt som detta meddelande³⁸ och ska ses över och uppdateras regelbundet.

³³ www.euromedheritage.net/

³⁴ ec.europa.eu/culture/documents/ce_precatalogue_ljubljana_e.pdf

³⁵ www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kyiv/default_en.asp

³⁶ Kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget.

³⁷ Rådets slutsatser om kulturarvet som en strategisk resurs för ett hållbart Europa, antagna den 21 maj 2014.

³⁸ ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cultural-heritage_en.htm

Inom ramen för programmet *Kreativa Europa* planeras ett pilotprojekt för att främja **lärande av varandra i städer och regioner**. Projektet ska bidra till att sprida goda exempel inom kulturindustrin och den kreativa industrin, däribland kulturarvssektorn. Kommissionen kommer även att, i samarbete med Europarådet, främja kulturarvsbaserad, lokaldriven utveckling inom unionens territorium genom att kartlägga nya modeller för **förvaltning genom flera aktörer** samt genom att utföra direkta försök på plats.

Slutligen har kulturarvet varit en viktig fråga under **Europeiskt kulturforum**, som hålls vartannat år, och kommer fortsätta att tas upp på framtida forum.

4. SLUTSATS

I detta meddelande har kommissionen undersökt vad EU kan göra för att utveckla kulturarvets eget värde och utnyttja dess ekonomiska och samhällsliga potential. Den europeiska erfarenheten visar att det är möjligt att ta steget från uppskattning av det egna kulturarvets särart till intresse och respekt för andras kulturarv.

Kommissionen uppmanar nu alla intressenter att tillsammans titta närmare på hur politiken på alla nivåer, inklusive EU-nivå, kan formuleras om så att den bättre tar till vara det europeiska kulturarvets långsiktiga och hållbara värde samt att utveckla en mer integrerad strategi för bevarande och tillvaratagande av kulturarvet.